

KNIPOGEN OF AUTHENTICITEITSSIGNALLEN?

Een onderzoek naar intertekstuele verwijzingen naar de
klassieke oudheid in het Oera Linda-boek (1872).

Hilke Cranenbroek

Bachelorwerkstuk Letterkunde

Begeleider: dr. R.J.M. van de Schoor

Datum: 8 juni 2023

Samenvatting

In dit onderzoek wordt er gekeken hoe er in het Oera Linda-boek (1872) wordt omgegaan met intertekstualiteit naar de klassieken en wat dat betekende voor de negentiende-eeuwse lezer.

Er wordt onderzocht of er op basis van een intertekstuele analyse vastgesteld kan worden of het Oera Linda-boek authentiek of een parodie is. Het blijkt dat de intertekstuele transformaties over het algemeen een destructieve functie hebben. Het Oera Linda-boek blijkt dan ook een spottende houding te hebben ten opzichte van meerdere elementen uit de klassieke teksten. Het lijkt hoogstwaarschijnlijk dat het parodiërende karakter van de Friese tekst duidelijk was voor de lezer uit de negentiende eeuw.

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Theoretisch kader	5
2.1 Intertekstualiteit	5
Julia Kristeva	5
Roland Barthes	7
Harold Bloom	8
Michael Riffaterre	9
Gérard Genette	10
Ulrich Broich & Manfred Pfister	11
Paul Claes	12
3. Methode	14
4. Analyse	15
Het scheppingsverhaal	15
Het boek van Adela (over de Linden)	15
Atlantis	16
De <i>Odyssee</i>	18
Minerva/Athena	20
Andere goden	24
5. Conclusie en discussie	26
Literatuuropgave	29

1. Inleiding

Een van de grootste mysteries in de literatuurgeschiedenis van de negentiende eeuw is dat van het Oera Linda-boek. Sinds de publicatie van het manuscript van het Oera Linda-boek in 1867 bestaat er onduidelijkheid over het auteurschap van deze tekst. Die twijfel heeft ervoor gezorgd dat de blik op deze tekst is verschoven van een historische naar een filologische bestudering van het Oera Linda-boek als een negentiende-eeuwse literaire tekst (Jensma, 2006, p. 7).

Oppervlakkig lijkt het Oera Linda-boek een historische kroniek, die van jaar tot jaar bijgehouden werd, maar het overgeleverde manuscript, geschreven in een uniek runenschrift, bestaat uit twee betekenislagen: een familiechroniek en een wereldkroniek. Dan is er nog een derde betekenislaag te herkennen in het Oera Linda-boek, die de groeiende interesse voor het eigen nationaal-culturele erfgoed weerspiegelt (Jensma, 2006, p. 19-20).

Het eerste deel van het Oera Linda-boek bestaat uit wetsteksten, de oorsprongsgeschiedenis van de Friezen en historische kronieken (Jensma, 2006, p. 19). Het Oera Linda-boek werd gepresenteerd als een oeroude Oud-Friese kroniek waarin de oorsprongsmythe van de Friezen wordt beschreven (Jensma, 2004, p. 16). Het Oera Linda-boek beschrijft als het ware drie ‘cultuurtijden’: de periode van Freya, de periode van Adela, en de periode van Friso en zijn nakomelingen. Freya is één van de drie dochters van Wralda en daarnaast de stammoeder van het blanke ras. Friso zou zich, na lange zwerftochten over de Middellandse zee, vestigen in zijn vaderland: het huidige Friesland (Grootaers, 1954, p. 180).

De Friezen stammen volgens de oorsprongsmythe af van Friso, die een luitenant van Alexander de Grote was (Jensma, 2004, p. 21). Deze oorsprongsmythe gaat ervan uit dat de Friese beschaving ouder was dan die van de Grieken en Romeinen. De Friezen nemen het verzinken van Atlantis als beginpunt van hun jaartelling. Als we zouden terugrekenen, zou dit rond de Bijbelse zondvloed hebben plaatsgevonden. De Friezen zouden dus ook de stichters van de westerse samenleving zijn. Het Oera Linda-boek vertelt de ondergang van deze oorspronkelijke, ideale Friese beschaving. Toen de klassieke beschaving oprukte, verdween die van de Friezen. De klassieke beschaving zou niets anders zijn dan een verbastering van de Friese cultuur (Jensma, 2006, p. 10, 18, 20).

Het Oera Linda-boek wordt in de jaren twintig van de vorige eeuw voor het eerst door onderzoekers bestempeld als een fictief en humoristisch literair werk, van recente datum. Een van hen, Murk de Jong, heeft in 1927 het Oera Linda-boek systematisch geanalyseerd als literaire tekst. Volgens De Jong zou het Oera Linda-boek zich richten tegen de ouderwetse

omgang met bepaalde historische bronnen, zoals de Bijbel, maar Jensma laat deze interpretatie onbesproken. Wel zou het boek volgens Jensma, in plaats van een historische kroniek, een verdediging zijn van het negentiende-eeuws theologisch modernisme (Jensma, 2004, p.75, 153-154).

In 2004 verdedigde Goffe Jensma zijn proefschrift *De Gemaskerde God* waarin hij zijn onderzoek naar het Oera Linda-boek uitvoerig bespreekt. Zo onderzocht hij nauwkeurig het overgeleverde handschrift en gaat hij vooral in op de twijfels rondom het auteurschap van de tekst. Hij komt tot de conclusie dat het aannemelijk is dat François HaverSchmidt (1835-1894) dit boek samen met Eelco Verwijs (1830-1880) en Cornelis over de Linden (1811-1874) heeft geschreven, maar vermeldt tegelijkertijd dat dit slechts een hypothese is en dat er geen ‘juridische’/steekhoudende bewijzen voor zijn (Jensma, 2004, p. 358-359). Jensma heeft in zijn proefschrift de tot dan toe gedane onderzoeken allemaal besproken. Sinds de publicaties van Jensma is er geen onderzoek naar het Oera Linda-boek meer verschenen.

Jensma bespreekt ook meerdere mogelijke architecten van het Oera Linda-boek. Zo zouden er populaire anekdotes die in de negentiende eeuw gebruikt werden te ontdekken zijn in het mysterieuze runenschrift, en worden er referenties gemaakt aan de klassieke oudheid. Ook zijn er aanwijzingen dat de auteur van het Oera Linda-boek gebruik heeft gemaakt van een corpus aan teksten uit de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw. Deze architecten zijn door de auteur gebruikt voor zowel de inhoud, als de vorm en de verhaalstructuur van het Oera Linda-boek (Jensma, 2004, p. 78-83). Het Oera Linda-boek is gestructureerd als een raamvertelling, die niet altijd chronologisch verloopt (Jensma, 2006, p. 18-19).

Jensma heeft in *De Gemaskerde God* (2004) en zijn uitgave van de vertaling van het Oera Linda-boek (2006) vele onderwerpen aangesneden. Zo borduurde hij voort op de kwestie over het auteurschap van het boek, waar onder andere Murk de Jong en J. Beckering Vinckers zich mee bezig hielden. Jensma stipt het onderwerp van intertekstualiteit slechts terloops aan, wanneer hij de eventuele bronteksten van het Oera Linda-boek bespreekt. Hij bekijkt hierbij de mate waarin de bronteksten parodiërend kunnen werken, maar beperkt zich tot de Friese kroniekenliteratuur en de benoeming van de Odyssee. Dit terwijl er in het Oera Linda-boek veel meer verwijzingen naar de klassieken te vinden zijn.

Ik verwacht intertekstualiteit naar de klassieke oudheid aan te treffen in het Oera Linda-boek. Uit *De Gemaskerde God* (2004) valt namelijk af te leiden dat het Oera Linda-boek zichzelf neerzet als de ontstaansgeschiedenis van de Friezen. De Grieken en Romeinen zouden zich gebaseerd hebben op het oude Friese volk (Jensma, 2006, p. 20). In dit bachelorwerkstuk zal gekeken worden hoe er in het Oera Linda-boek wordt omgegaan met de

intertekstualiteit die verwijst naar de klassieken en wat dat betekende voor de lezer van toen. Begreep de lezer dat er gespot werd met de klassieken, of werden deze authenticiteitssignalen opgepikt als de waarheid? De onderzoeksvraag die hierbij aansluit luidt als volgt: Is het mogelijk op grond van een intertekstuele analyse vast te stellen of het Oera Linda-boek authentiek is of een parodie?

In dit bachelorwerkstuk zal ik dieper ingaan op de intertekstualiteit die te vinden is in het Oera Linda-boek. Ik zal mij richten op passages over het scheppingsverhaal en Het boek van Adela (over de Linden) en bekijken of zij intertekstualiteit gerelateerd aan de klassieke oudheid bevatten. Daarvoor zal ik bespreken wat deze intertekstualiteit precies inhoudt, van welke transformaties er sprake is, en hoe de intertekstualiteit toegepast kan worden op de tekst. Tot slot zal ik de mogelijke betekenissen van deze intertekstualiteit bespreken aan de hand van de constructieve of destructieve functie van de intertekstuele transformaties.

2. Theoretisch kader

2.1 Intertekstualiteit

Intertekstualiteit impliceert dat een individuele tekst steeds in relatie staat tot andere teksten. Maar wat de aard van deze relatie is en wie de relatie tussen deze teksten legt, is ook belangrijk. De schrijver en de lezer leggen relaties tussen teksten. De auteur kan bepaalde interteksten verwerken in zijn werk. Deze kunnen worden opgemerkt door de lezer, maar de lezer kan zelf ook interteksten aandragen (De Pourcq & De Strycker, 2013). Intertekstualiteit is dus lezers gebonden. Iedere lezer heeft een ander intertekstueel veld, leeft in andere omstandigheden, en is in een andere fase van zijn of haar levensloop (Korsten, 2013).

De onderstaande theorieën zijn een weergave van de inhoud uit de bundel *Draden in het donker. Intertekstualiteit in theorie en praktijk* (2013). De opzet van deze bundel wordt in dit bachelorwerkstuk aangehouden. Besproken kritieken op de theorieën zijn ook afkomstig uit deze bundel.

Julia Kristeva

Intertekstualiteit vinden we zelfs terug in de oudst bewaarde literatuur. Zo bevatten klassieke teksten als de *Ilias* en de *Odyssee* stukken van meerdere teksten en zijn dus intertekstueel. In 1966 introduceerde Julia Kristeva het begrip ‘intertekstualiteit’ en sindsdien is het niet meer weg te denken uit de literatuurwetenschap (De Pourcq & De Strycker, 2013). Kristeva omschreef intertekstualiteit als ‘de schriftuur als lectuur van een vroeger literair corpus, de tekst als opslorping van en antwoord op een andere tekst’ (Claes, 2011, p. 43). Een tekst is

volgens Kristeva dus niet autonoom, maar bevindt zich in een kader van andere teksten en krijgt zo zijn betekenis (Claes, 2011, p. 43).

Kristeva introduceerde het begrip ‘intertekstualiteit’ in haar essay ‘Le mot, le dialogue et le roman’ (1966), waarin ze romantheorie van Bakhtin herschreef in een teksttheorie. Hierbij baseerde zij zich op Bakhtins concept van ‘dialogisme’, waarbij ervan uit wordt gegaan dat ieder woord verschillende lagen heeft, die in dialoog staan met alles wat daarvoor gezegd is en met de stemmen die hierbij horen. Deze uitspraken en stemmen bevatten sociale en ideologische posities, waarmee perspectieven op de wereld worden gegeven. Tijdens het schrijven en het lezen van de tekst roepen woorden steeds andere woorden op, waardoor een netwerk ontstaat. Iedere taaluiting is een reactie én anticipatie op het woord van de ander. Bakhtin maakt hier een onderscheid tussen primaire genres, zoals anekdotes, brieven, kranten, enzovoorts, en secundaire genres als literatuur en wetenschap. Taaluitingen uit primaire genres worden gebruikt om secundaire genres als literaire teksten te creëren. Wat Bakhtin schrijft over taaluitingen, past Kristeva toe op teksten. Iedere tekst anticipeert en reageert op andere teksten. (De Pourcq, & De Strycker, 2013). Kristeva definieert intertekstualiteit daarom als volgt:

Iedere tekst is geconstrueerd als een mozaïek van citaten, iedere tekst is een opslorping en een transformatie van een andere tekst. In de plaats van de notie ‘intersubjectiviteit’ komt nu die van de *intertekstualiteit*. De poëtische taal wordt nu, minstens, *dubbel* gelezen. (Kristeva, 1969, p. 85; vertaling Maarten De Pourcq)

Literatuur is volgens Kristeva altijd dubbelzinnig, er is altijd een intertekst die meegenomen moet worden in de interpretatie. De interteksten bepalen de handeling van literatuur, niet de schrijver. Dat betekent dat de werking van de tekst belangrijker is dan de auteursintentie. Een vaak voorkomend misverstand is dat Kristeva, wanneer zij intersubjectiviteit bespreekt, het subject compleet uit de literaire taalhandeling zou willen schrappen. Dit is echter niet het geval. Wel geeft Kristeva met haar intertekstualiteitstheorie een andere interpretatie van het subject. Het subject is niet langer een stabiel, vast punt, maar een dynamisch en open kruispunt. Literatuur moet daarom gezien worden als handeling, die door een subject wordt uitgevoerd. Het subject geeft namelijk vorm aan zichzelf door alles wat het leest en schrijft. Dit is volgens Kristeva een oneindig proces: het subject verandert en verschuift voortdurend (De Pourcq, & De Strycker, 2013).

Volgens De Pourcq en De Strycker is een nadeel van de theorie van Kristeva dat deze te psychologisch van aard is. Literatuur zou een staat van het subject laten zien, maar de auteur heeft geen zeggenschap meer over zijn eigen tekst. Daarnaast is Kristeva vooral op zoek naar psychologische factoren die meer te maken hebben met morfologie, syntaxis en fonetiek, dan met de semantiek (De Pourcq, & De Strycker, 2013).

Roland Barthes

De intertekstualiteitstheorie van Kristeva maakte het gemakkelijker voor literatuurcriticus Roland Barthes om de schrijver en de lezer te abstraheren tot functies binnen een proces. Teksten zitten vol met betekenissen en ideeën die niet expliciet worden weergegeven. Het belangrijkste kenmerk van een tekst, volgens Barthes, is dat het een indirecte vorm van taalgebruik is. Teksten dringen niets op, maar zorgen ervoor dat de lezer actief betrokken wordt in het literaire proces. De lezer moet met de betekenis aan de slag gaan en wordt daarmee ook een soort schrijver (De Pourcq & De Strycker, 2013).

De visie van Barthes op de lezer komt overeen met het idee van Kristeva dat het subject een kruispunt van teksten is. Men moet afstappen van de traditionele literatuurkritiek waarin interpretaties van een tekst gekoppeld worden aan het leven van de auteur en diens auteursintentie. De schrijver is eerder een samensteller van het bronmateriaal. In een analyse van een literaire tekst moet men dus niet kijken naar de persoon van de auteur, maar naar het talig-culturele proces waarvan de tekst uitmaakt (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Een minpunt van deze theorie is dat het onderscheid tussen lezer en auteur door Barthes te niet gedaan wordt. Naast het feit dat hij de lezer producent van de tekst maakt, verklaart Barthes de auteur dood (De Pourcq & De Strycker, 2013). In zijn essay 'De dood van de Auteur' (1967) schrijft hij dat de auteur dood moet, zodat er een wedergeboorte van de lezer plaats kan vinden (Barthes, 2004). De betekenissen die de tekst krijgt toegekend na zijn verschijning, zijn niet meer controleerbaar door de auteur. De auteur fungeert slechts als een doorgeefluik (Pint, 2013).

De literaire tekst is een kruispunt van een reeks aan teksten. De lezer is actief in het produceren van betekenis, zonder dat hij ooit de definitieve betekenis zal kunnen achterhalen. Daarnaast is het leesproces anachronistisch, interteksten zijn niet altijd chronologisch geordend. Er worden steeds nieuwe betekenissen gegenereerd, doordat de tekst steeds gekoppeld wordt aan persoonlijke ervaringen of gelezen teksten. Intertekstualiteit heeft daarom niet alleen te maken met tekstuele aspecten, maar vooral met de rol van de lezer (Pint, 2013). Barthes schrijft dan ook dat een tekst 'een weefsel van citaten, afkomstig uit de duizend en een brandpunten van de cultuur' is (Barthes, 2004, p. 119).

Barthes gebruikt de textuele metafoer als basis voor intertekstualiteit. Elke tekst zou verweven zijn met andere teksten en het lezen van een tekst is het ontrafelen van deze verbindingen. Hij maakt hierbij ook een onderscheid tussen ‘leesbare’ en ‘schrijfbaar’ teksten, waarmee hij onderscheid maakt tussen teksten die weinig veelzijdig zijn en makkelijk te ontcijferen is, en teksten die ontsnappen aan ontcijferingspogingen (Claes, 2011, p. 45-46).

Barthes ontwikkelde uiteindelijk zijn theorie van de ‘fantasmatische intertekstualiteit’, waarbij hij de dood van de auteur nog verder doortrekt. Er wordt alleen nog gekeken naar wat de tekst bij de lezer oproept en niet meer wat zij zou betekenen. De lichamelijke betrokkenheid van de lezer hangt samen met obsessies en fascinaties die de lezer heeft en terug denkt te zien in de literaire tekst (Pint, 2013).

Een nadeel van het werk van Barthes, is dat hij veel ingewikkelde, onuitgewerkte analyses en concepten aanhaalt en gebruikt (De Pourcq & De Strycker, 2013). Hierdoor is het lastig om zijn theorie te koppelen aan een bruikbare methode. De volgende critici hebben allemaal een poging gedaan om deze theorie bruikbaar te maken.

Harold Bloom

Literatuurcriticus Harold Bloom stelt dat teksten alleen ontstaan uit de interpretatie die een lezer maakt van andere teksten. Hij gaat hierbij, net als Kristeva en Barthes, uit van een fundamentele intertekstualiteit van literatuur. Een professionele lezer mag zich niet tevreden stellen met enkel de tekst, maar moet op onderzoek gaan naar de relaties die de tekst aangaat. De intertekstuele benadering van Bloom is deconstructief (De Pourcq & De Strycker, 2013).

In 1973 publiceerde Bloom *The Anxiety of Influence. A Theory of Poetry* waarin hij stappen bespreekt die een schrijver zou moeten doorlopen om zich los te maken van zijn voorgangers. Het losmaken van de voorgangers is nodig, omdat jonge, nieuwe auteurs anders niet door kunnen breken. Bloom gebruikt hiervoor de term ‘*belatedness*’, wat slaat op het gegeven dat auteurs alleen kunnen gebruiken en herhalen wat er al eens eerder is gedaan. In Blooms onderzoek worden onderling afhankelijke teksten gepersonifieerd tot auteurs, waarmee Bloom afstand neemt van de ergocentrische benadering. Hiermee sluit Bloom zich aan bij Kristeva en Barthes. Bloom zorgde met de publicatie van onder andere dit werk voor een nieuwe impuls aan invloedenonderzoek. Dit was na de opkomst van de intertekstualiteitstheorie afgedankt en aan de kant geschoven, maar Bloom herintroduceerde dit onderwerp in de literatuurwetenschap. Zijn leesmodel zorgde voor een enorme interpretatieve vrijheid voor lezers (Bloom, 1997; De Pourcq & De Strycker, 2013).

Wel heeft het intertekstualiteitsonderzoek van Bloom een aantal beperkingen. Zo beperkt zijn theorie zich tot literaire relaties, terwijl niet-literaire relaties vaak een grotere

invloed hebben op teksten. Daarnaast is zijn theorie gericht op mannen en kleurt hij de geschiedschrijving door alleen de hoogtepunten te behandelen. Ook zijn de stappen die Bloom behandelt niet vast en kunnen zij ook slechts gedeeltelijk gebruikt worden. Verder gebruikt Bloom de methode waarmee deze stappen geïdentificeerd worden in zijn latere werk in een sterk geabstraheerde vorm. Als laatste lijkt de methode van Bloom het meest bruikbaar als er sprake is van invloeden tussen schrijvers, eerder dan dat er sprake is van intertekstualiteit (De Pourcq & De Strycker, 2013; De Strycker, 2013).

Michael Riffaterre

In tegenstelling tot Harold Bloom, is Michael Riffaterre een structuralist. Hij probeert in zijn werk een interpretatiemethode voor gedichten te ontwikkelen. Riffaterre gaat hierbij uit van de stellingen van Kristeva over het fundamentele intertekstuele karakter van literatuur (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Riffaterre omschrijft intertekstualiteit als ‘de waarneming, door de lezer, van verbanden tussen een werk en andere teksten die daaraan voorafgaan of daarop volgen’ (Riffaterre, 1979, p. 9). Hij benadrukt hierbij de actieve rol van de lezer, evenals het feit dat deze verbanden anachronistisch zijn. Riffaterre sluit aan bij de stelling van Bloom dat literaire teksten alleen naar andere literaire teksten verwijzen en onderzoekt dus alleen interliteraire relaties. De lezer heeft volgens Riffaterre geen onbeperkte vrijheid in het ontdekken van intertekstualiteit, want er zouden altijd elementen in een tekst zitten die de lezer in een bepaalde richting sturen (De Pourcq & De Strycker, 2013).

De intertekstuele benadering van Riffaterre heeft wat weg van het oplossen van een raadsel. Hierbij worden twee stappen doorlopen. Er wordt begonnen met de heuristische fase, waarin de lezer de tekst leest en deze probeert te begrijpen als beschrijving van de realiteit. Daar valt ook meteen een probleem te ontdekken. Sommige talige uitspraken, zoals beeldspraak, kunnen niet naar de werkelijkheid verwijzen. Riffaterre neemt dit als signaal om zijn interpretatie naar een hoger niveau te tillen. De tekst verwijst dan niet naar de werkelijkheid, maar naar andere literatuur. Riffaterre sluit hierbij aan bij Kristeva, maar onderscheidt zich door zijn toespitsing op literaire teksten (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Om een intertekst te ontdekken maakt Riffaterre gebruik van *syllipsis*, een tekstelement dat zowel letterlijk als figuurlijk begrepen kan worden. Dit kan een woord of een zin zijn die ook in de intertekst voorkomt en zo een intertekstueel spoor trekt. Als de tekst naar een niet-literair element verwijst, kan dit alsnog met dezelfde strategieën benaderd worden. Kritiek op de methode van Riffaterre, is dat hij erg veel complexe begrippen hanteert,

die hij vervolgens inconsistent gebruikt (De Pourcq & De Strycker, 2013). Hierdoor is het, net als bij Barthes, lastig om een bruikbare methode te halen uit de theorie van Riffaterre.

Gérard Genette

De Franse structuralist Gérard Genette maakt de overgang naar een beperktere visie op het begrip intertekstualiteit. Een tekst, als afgesloten geheel, kan volgens Genette nooit het object van een literatuurstudie zijn. In plaats daarvan zou men moeten kijken naar de ‘transtekstualiteit’, waarbij de relationele karaktereigenschappen van literatuur worden bekeken. Genette neemt dan ook afstand van de theorieën van Kristeva en herdefinieert intertekstualiteit (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Wat Kristeva beschrijft als intertekstualiteit is volgens Genette transtekstualiteit. Het gaat immers om de relaties die teksten met elkaar aangaan. Genette wil zich niet hiertoe beperken, maar wil uitzoeken op welke verschillende manieren deze teksten met elkaar verbonden zijn. Om deze verschillende relaties te kunnen analyseren, maakt Genette een onderscheid tussen vijf types transtekstualiteit (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Het begrip intertekstualiteit is volgens Genette alleen van toepassing als er ‘een relatie [is] van copresentie tussen twee of meer teksten, namelijk visueel zichtbaar en het vaakst dankzij de effectieve aanwezigheid van een tekst in een andere’ (Genette, 1982, p. 8). Volgens Genette is er alleen sprake van intertekstualiteit als een bepaalde tekst letterlijk in een andere tekst aanwezig is, bijvoorbeeld door middel van citaten en allusies, of bij plagiaat (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Genette introduceert ook het idee van paratekstualiteit, de relatie die een tekst aangaat met de paratekst. De paratekst slaat hier op de materiële verschijningsvorm van de tekst. Hij maakt hierbij een onderscheid tussen periteksten en epiteksten: elementen binnen en buiten de tekst. Daarnaast schrijft Genette over de metatekstuele relatie die een tekst kan hebben met kritieken. De verhouding van de tekst tot het genre noemt Genette architectekstualiteit. De relatie tussen een nieuwe tekst (hypertekst) en de tekst die daaraan voorafgaat (hypotekst) noemt Genette hypertekstualiteit. Tijdens de overgang van de hypotekst naar de hypertekst heeft er een transformatie plaatsgevonden (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Genette heeft een overzicht gecreëerd waarin de verschillende intertekstuele relaties worden uitgesplitst. Hij werkt hiermee de intertekstualiteit, zoals Kristeva deze beschreef, verder uit tot een werkbaar begrip. Tegelijkertijd gaat dit ten koste van de brede definitie van intertekstualiteit die Kristeva en Barthes hanteerden. Het is bij Genette mogelijk om de interteksten en hypoteksten te achterhalen. Deze teksten zijn enkel chronologisch en intentioneel. De auteur komt opnieuw op de voorgrond, waardoor de rol van de lezer weer

ingeperkt wordt. De lezer ontdekt slechts de intertekst of hypotekst. Desondanks stelde Genette een analysemethode op die vaak wordt gebruikt voor het beschrijven van relaties tussen teksten (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Ulrich Broich & Manfred Pfister

Duitse anglisten Ulrich Broich en Manfred Pfister gaan verder in op het gebruik van intertekstualiteit in de tekstanalyse. Ze willen een praktisch model voor intertekstuele benaderingen ontwikkelen, waarmee ze specifieke casussen kunnen analyseren. Ze maken een onderscheid tussen de poststructuralistische benadering van Kristeva en hun eigen visie, die verder borduurt op die van Genette. Pfister levert hierbij kritiek op de definitie van Kristeva. Zo zouden er volgens hem, wanneer men de definitie van Kristeva hanteert, alleen nog maar intertekstuele teksten bestaan, waarbij de doorverwijzing nooit ophoudt. Pfister concludeert dat het hierbij onmogelijk is onderzoek te doen naar specifieke relaties tussen teksten (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Pfister introduceerde als antwoord op dit probleem het idee van de specifieke intertekst. Er is alleen sprake van intertekstualiteit als de verwijzing naar een andere tekst door de auteur bedoeld is, duidelijk in de tekst zichtbaar is, en als deze verwijzing ook door de lezer herkend wordt. De auteur bepaalt volgens Pfister of er sprake is van intertekstualiteit, waarmee hij tegen de theorieën van Barthes in gaat (De Pourcq & De Strycker, 2013). Intertekstualiteit wordt door Pfister dan ook gedefinieerd als ‘bewuste, geïntendeerde en gemarkeerde verbanden tussen een tekst en voorafgaande teksten of tekstgroepen’ (Pfister, 1985, p. 25).

Twee nadelen van deze methode zijn de onduidelijkheid van de auteursintentie en de rol van de lezer. Het is onmogelijk om vast te stellen of de verwijzing die de lezer herkent ook zo door de auteur bedoeld is. Broich en Pfister pogen dit op te lossen door aan hun theorie toe te voegen dat er op andere plekken in de tekst ook verwijzingen naar deze intertekst moeten zitten. Dit zou gedaan kunnen worden door aanhalingstekens, cursivering, het gebruik van een andere taal, een motto, of een titel (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Tot slot is het onmogelijk om de rol van de lezer naar de achtergrond te schuiven zoals Broich en Pfister dat doen. De lezer moet de verwijzingen oppikken uit de tekst en deze kunnen koppelen aan een eerder gelezen tekst. Broich en Pfister schrijven dat er pas sprake is van intertekstualiteit als de lezer de verwijzing herkent, maar er is geen garantie dat de lezer deze verwijzing daadwerkelijk zal opmerken (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Paul Claes

Classicus Paul Claes combineert de theorieën van Kristeva en Barthes met de manier waarop men in de klassieke oudheid dacht over relaties tussen teksten. Er is een sterke nadruk op de transformatie van teksten, zoals Genette die eerder beschreef. Een tekst is niet slechts een herhaling van een vroegere tekst, maar een actieve bewerking. Claes maakt een onderscheid tussen de grondtekst, ook wel architectst genoemd, en de eindtekst, ook wel fenotekst. Binnen zijn structuralistische onderzoek speelt chronologie geen rol, slechts de verhouding tussen teksten (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Intertekstualiteit wordt door Claes omschreven als ‘het geheel van relaties tussen teksten waaraan door een subject dat deze onderkent een functie kan worden toegekend’ (Claes, 2011, p. 49). Intertekstualiteit wordt vaak weergegeven met behulp van beeldspraak. Metaforen spelen daarin een grote rol. Zo kan er onder andere verwezen worden naar de architectst met een beeldmetafoor, waarbij er een mechanische weergave of kopie wordt gemaakt; of bezitsmetafoor, waarbij de schrijver iets overneemt uit de architectst. Aan de hand van verschillende soorten metaforen kan een verschuiving van architectst naar eindtekst worden geïllustreerd (Claes, 2011, p. 27-29, 35).

Tussen de architectst en de fenotekst heeft een transformatie plaatsgevonden. Zo kan de tekst iets aan een andere tekst toevoegen (additie), er kan iets weggelaten worden (deletie), er kan iets vervangen worden (substitutie), of er kan iets herhaald worden (repetitie). Deze transformaties kunnen plaatsvinden op de vorm of inhoud van de tekst, of allebei tegelijk. Hiermee is slechts de relatie tussen de teksten vastgesteld. De betekenis of implicatie volgt hierna (De Pourcq & De Strycker, 2013).

Alle transformaties worden uitgesplitst in drie verschillende niveaus (Figuur 1). ‘Uitwerking’ is een grafische of fonische toevoeging, ‘uitdieping’ is een inhoudelijke toevoeging, en ‘uitbreiding’ is zowel een inhoudelijke als een vormelijke toevoeging. Bij een ‘samenvatting’ wordt er iets grafisch of fonisch weggelaten zonder dat de betekenis hierdoor verandert, bij ‘afvlakking’ wordt er iets al dan niet bewust weggelaten, ‘delging’ is een weglating in zowel de vorm als de inhoud. Als er sprake is van een ‘omschrijving’ dan wordt de betekenisvorm veranderd,

bij ‘verdraaiing’ wordt de architectst verkeerd geïnterpreteerd, en bij ‘verwisseling’ wordt een deel van de architectst

Figuur 1 Schema transformaties door Paul Claes (Claes, 2011, p. 54)

Transformaties	Additie	Deletie	Substitutie	Repetitie
Niveaus	Uitwerking	Samenvatting	Omschrijving	Letter- of klankcitaat
Vorm				
Inhoud	Uitdieping	Afvlakking	Verdraaiing	Allusie
Beide	Uitbreiding	Delging	Verwisseling	Citaat

vervangen. Het 'letter- of klankcitaat' heeft betrekking op de vorm en betreft een grafische herhaling of fonische herhaling van de architectst. Bij 'allusie' wordt de betekenisinhoud herhaald en bij een 'citaat' wordt zowel de betekenis als de inhoud van de architectst herhaald (Claes, 2011, p. 54-56).

Bij zijn definitie van intertekstualiteit maakt Claes namelijk ook een onderscheid tussen de syntaxis, de semantiek en de pragmatiek van de intertekstualiteit. De syntaxis van de intertekstualiteit komt erop neer dat er een waarneembare betekenisdrager is en een niet direct waarneembare betekenisinhoud. De semantiek van de intertekstualiteit gaat over de verbinding tussen de betekenisvorm en de betekenisinhoud. De semantiek van de intertekstualiteit zorgt ervoor dat de functie van de transformatie vastgesteld kan worden en dat er vervolgens een interpretatie van de betekenis gemaakt kan worden. Deze interpretatie laat Claes over aan de lezer. Wel maakt hij een onderscheid tussen constructieve en destructieve tekstrelaties: de fenotekst onderschrijft de functie van de architectst of haalt deze onderuit. De pragmatiek van de intertekstualiteit beschrijft de verhouding tussen de tekst en de gebruikers. De gebruikers zijn de auteur en de lezer. Hieraan wordt vaak de auteursintentie verbonden, maar die achterhalen is nagenoeg onmogelijk (Claes, 2011, p. 50-58; De Pourcq & De Strycker, 2013). De lezer krijgt daardoor een grotere rol toegekend dan bij Genette, Broich en Pfister. Claes stelt dan ook dat intertekstualiteit alleen ontstaat wanneer de verwijzingen worden opgemerkt door de lezer (De Pourcq & De Strycker, 2013).

In dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van de definitie van intertekstualiteit zoals Paul Claes deze heeft opgesteld. Deze definitie is de meest werkbare van alle definities die we hebben. Zo was de definitie van Kristeva te psychologisch en gebruikte Riffaterre te complexe begrippen die vaag bleven. Barthes richtte zich in zijn definitie te veel op de rol van de auteur en zijn de stappen die Bloom gebruikt niet altijd duidelijk en staan zij niet vast. Bij Broich en Pfister blijft de rol van de lezer onduidelijk, terwijl dit een cruciaal punt is bij intertekstualiteit. Genette presenteert een goede analysemethode, maar beperkt zich in zijn definitie van intertekstualiteit tot letterlijke verwijzingen door middel van citaten. Claes stelde een methode op waarin verschillende aspecten van intertekstualiteit behandeld worden. Zo bespreekt hij de transformaties die er in een tekst plaats kunnen vinden en de verschillende types intertekstualiteit. Ook beperkt Claes zich in zijn definitie van intertekstualiteit niet tot letterlijke verwijzingen door citaten, zoals Genette dat wel deed.

Intertekstualiteit wordt door Claes gezien als het geheel van relaties tussen teksten, die door een lezer worden herkend. De nadruk ligt sterk op de transformatie die de tekst heeft

ondergaan. De fenotekst is een bewerking van een architectst (De Pourcq & De Strycker, 2013).

3. Methode

Voor dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van de vertaling van het Oera Linda-boek door Goffe Jensma. Jensma publiceerde in 2006 zijn Nederlandse vertaling van het mysterieuze runenschrift: *Het Oera Linda-boek. Facsimile – Transcriptie – Vertaling*. Er wordt gebruik gemaakt van de paginanummering van het Oera Linda-boek zoals deze is weergegeven in het originele manuscript dat is opgenomen in de editie van Jensma. Ik zal mij in dit onderzoek beperken tot twee passages in het Oera Linda-boek: het scheppingsverhaal en Het boek van Adela (over de Linden). Het boek van Adela bestaat uit zes sub-passages en beschrijft de geschiedenissen van 2193 voor Christus tot ca. 591 voor Christus.

Allereerst zal er in deze passages van het Oera Linda-boek gezocht worden naar thematisch samenhangende passages. Thematische passages worden niet op volgorde behandeld zoals ze voorkomen in het Oera Linda-boek, maar per onderwerp: Atlantis, de *Odyssee*, Minerva/Athena en andere goden. Deze thematisch samenhangende passages zullen vervolgens worden onderzocht op intertekstualiteit.

Er zal worden onderzocht welke de soort transformatie die er plaats hebben gevonden en wat die kunnen betekenen. Dit wordt gedaan aan de hand van een vergelijking van de passages in het Oera Linda-boek met de mogelijke architectsten. In dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van de uitsplitsing van de vier transformaties in twaalf aspecten die door Claes is voorgesteld (Figuur 1). Die vier types transformaties – additie, deletie, substitutie, en repetitie – worden gebruikt om te bepalen van wat voor soort transformatie er sprake is. Daarbinnen zijn er termen waarmee wordt aangegeven op welk niveau van de tekst deze transformatie plaatsvindt (vorm, inhoud, of beide). Met deze transformaties wordt ook de relatie tussen de teksten vastgesteld (Claes, 2011, p. 53-56). Klassieke mythes worden hierbij beschouwd als architectsten. Er zal tot slot een oordeel gegeven worden over de constructieve of destructieve functie van de intertekstuele transformaties in het Oera Linda-boek.

Bij zijn definitie van intertekstualiteit maakt Claes een onderscheid tussen de syntaxis, de semantiek, en de pragmatiek van de intertekstualiteit. In dit onderzoek is de semantiek van de intertekstualiteit van belang. Die zorgt er namelijk voor dat de functie van de transformatie vastgesteld kan worden en dat er vervolgens een interpretatie van de betekenis gegeven kan worden (Claes, 2011, p. 56-57). Die bepaalt de constructieve of destructieve functie van de

intertekstuele transformaties in het Oera Linda-boek. Vervolgens zal er gekeken worden wat deze intertekstemen betekenden voor de lezer van toen. Begreep de lezer dat er gespot werd met de klassieken, of werden deze authenticiteitssignalen opgepikt als de waarheid?

4. Analyse

Het scheppingsverhaal (p. 6, r. 1 – p. 11, r. 11)

In het scheppingsverhaal in het Oera Linda-boek wordt verteld dat iedereen afstamt van drie volksmoeders: Frya, Finda, en Lyda. De kinderen van Frya zijn perfect en de Friezen zouden dan ook de kinderen van Frya zijn.

Het boek van Adela (over de Linden) (p. 49, r. 11 – p. 87, r. 18)

Het boek van Adela (over de Linden) maakt deel uit van de geschiedenissen in het Oera Linda-boek. Het boek begint met het zinken van Outlantis, waarna een ‘Erge Tijd’ aanbreekt. Scandinavië wordt veroverd door Magiaren, maar zij worden door de zeehelden Theunis, Inka en Wodin verslagen. De Friese volksmoeder Frya krijgt concurrentie van de burchtmaagden Minerva en Kelta. Kelta gaat in de leer bij de Magiaren om zo te leren het Friese volk aan zich te binden. Zij wordt verslagen door zeekoning Jon. Kelta en haar volgers, de Kelten, veroveren vervolgens het gebied tussen Marseille en de Seine. Jon sticht de Ionische eilanden en Minerva reist verder tot Attica, waar zij Athene sticht. Minerva wordt daar, na haar dood, tot godin verheven. Odysseus ontmoet burchtmaagd Kaat in Walcheren, de plek waar Minerva vandaan kwam. Een Friese schrijver, schrijft vanuit Athene over vrijheid. De Magí, de leider van de Magiaren, verovert Denemarken en Texel waar hij de volksmoeder ontvoert en om het leven brengt. Het boek van Adela (over de Linden) eindigt dan ook met de dood van de volksmoeder. Het volgende boek, Het boek van Adelborst over de Linden, pakt de draad op in de beschrijving van de geschiedenis van de Friezen.

In de passage over het scheppingsverhaal en in Het boek van Adela komen verschillende bewerkingen van klassieke bronnen voor. Er wordt verwezen naar goden uit de klassieke mythologie en andere klassieke teksten. Ook zijn er vele verwijzingen naar Noorse en Germaanse mythologie in deze passages te vinden. Deze worden in deze analyse buiten beschouwing gelaten. Hieronder worden de intertekstuele verwijzingen besproken: Atlantis, de *Odyssee*, Minerva/Athena, en andere goden.

Atlantis

De ondergang van Outlantis, het oude Friese rijk, is een gebeurtenis die centraal staat in het Oera Linda-boek. Het zinken van Outlantis is daarom ook het begin van de jaartelling. Omgerekend heeft de ondergang plaats gevonden in het jaar 2193 voor Christus (Jensma, 2006, p. 18).

De ondergang van Outlantis begint met een zomer waarin de zon achter de wolken blijft en er ook geen wind is om deze wolken weg te blazen. Dat is het moment waarop er een aardbeving plaatsvindt en er chaos ontstaat. Bergen splijten, alles staat in vuur en vlam en Outlantis wordt bedolven door de zee (p. 49, r. 11-31).

De ondergang van Outlantis wordt niet door iedereen serieus genomen. Zo meent Inka, een van de zeehelden, dat er nog een deel van Outlantis boven water steekt, waar hij met zijn gevolg in vrede kan leven (p. 57, r. 16-21).

In het Oera Linda-boek wordt het oude Friese rijk met zowel Outlantis als Oudland aangeduid. Deze verschillende benamingen worden zelfs op een en dezelfde pagina gebruikt (p. 58, r. 2, 21). Dit is echter alleen in de vertaling het geval. In het oorspronkelijke runenschrift wordt beide keren de term *ÂTLAND* gebruikt. De reden waarom Jensma twee verschillende benamingen hanteert wordt niet duidelijk.

Architekst

De Griekse filosoof Plato (ca. 427-347 v. Chr.) beschrijft in zijn *Timaios* het verhaal van Atlantis. Atlantis was een eiland dat groter was dan Libye en Klein-Azië samen. Het bevond zich in de zeestraat tussen de Middellandse Zee en de Atlantische Oceaan. Het was een machtig en indrukwekkend koninkrijk (Plato, 2011, p. 23). Plato koppelt de ondergang van Atlantis aan de voorspelde ondergang van de mens. Phaëthoon, zoon van de zonnegod Helios en Klymene, wilde kennis maken met zijn goddelijke vader. Helios stond Phaëthoon een wens toe, waarop deze vroeg om Helios' zonnewagen te besturen. Phaëthoon was niet in staat de zonnewagen te besturen en kwam in botsing met de aarde. Alles op aarde verbrandde en werd door de bliksem getroffen. Hierna werd de aarde overspoeld door een zondvloed (Plato, 2011, p. 21, 23; Schwab, 1986, p. 33-39). In zijn *Metamorfosen* (8 na Chr.) schreef Ovidius (43 v. Chr. – 17 na Chr.) over de halfzussen van Phaëthoon die na zijn dood ontroostbaar waren. De tranen van de drie zussen stolden tot barnsteen, terwijl zijzelf in een boom veranderden (Ovidius, 2022, Met. II, 340-366).

Transformaties

In het Oera Linda-boek wordt de ondergang van Outlantis erg visueel beschreven. De passage krijgt meer details dan de ondergang van Atlantis in de tekst van Plato. Hier is sprake van additie. Er worden elementen toegevoegd, in de vorm van details, die in de architekst niet voorkomen. Naast vormelijke toevoegingen is er ook sprake van een inhoudelijke toevoeging. Doordat het oude Friese rijk Outlantis meer details toegekend krijgt, verandert het beeld van het land en is er sprake van een inhoudelijke toevoeging op de architekst. Er is hier sprake van ‘uitbreiding’ en dus additie.

In de teksten van Plato en Ovidius komen ook enkele goden en afstammelingen van goden voor. In de geschiedenis van Atlantis in het Oera Linda-boek is dit niet het geval en verschijnen alleen een aantal zeehelden en -koningen in het verhaal. Er lijkt sprake van ‘delging’ en dus deletie, omdat de goden en goddelijke afstammelingen die voorkomen in de architeksten niet aangehaald worden in het Oera Linda-boek. Wel komen er zeehelden in het runenschrift voor, waardoor er eerder sprake lijkt van ‘verwisseling’ en dus substitutie.

In het runenschrift van het Oera Linda-boek wordt de term $\hat{\text{ATLAND}}$ gebruikt om het oude Friese rijk aan te duiden. In de vertaling van Jensma wordt afwisselend Outlantis of Oudland gebruikt. De term die in het oorspronkelijke manuscript gebruikt wordt, lijkt erg op de naam Atlantis. Toch is de betekenisvorm wat anders. De uitgang ‘-is’ is weggelaten en de eindletter is van een ‘t’ veranderd in een ‘d’. Ook is er een accent circonflexe toegevoegd aan de beginletter, een klank die in de Nederlandse taal eigenlijk niet voorkomt. De betekenisvorm van Atlantis is vervangen door de vorm $\hat{\text{ATLAND}}$. Volgens het schema van Claes is hier sprake van ‘omschrijving’, substitutie. De verandering van de betekenisvorm kan wellicht verklaard worden door het feit dat het Oera Linda-boek geschreven zou zijn in het Oud-Fries. Een omschrijving kan namelijk plaatsvinden bij een vertaling, wat zou betekenen dat de naam Atlantis slechts ‘vertaald’ zou zijn naar het Oud-Fries en alleen daarom van vorm veranderd is. Ook kan deze volksetymologische verandering een spottende functie gehad hebben. Door namen, plaatsen en woorden te ‘ver-Friezen’ wordt er een poging gedaan om de authenticiteit van het Oera Linda-boek te versterken. Vaak leidt dit tot veranderingen die spottend omgaan met de plek waarin zij hun oorsprong vinden, zo ook Outlantis.

Interpretatie

In de passages over Outlantis zijn verschillende transformaties te ontdekken. Er is sprake van additie, omdat de ondergang van Outlantis uitvoeriger wordt beschreven dan die van Atlantis in de teksten van Plato en Ovidius. De passages over de ondergang van Outlantis zijn een

soort aanvulling op, en daarmee verandering van, de architekst. De functie van de architekst, het weergeven van de ondergang van een welvarende samenleving, wordt niet bevestigd. Er wordt in het Oera Linda-boek enkel gesproken over de ondergang van het land, de inwoners komen niet ter sprake. Doordat de functie van de architekst wordt ontkracht, is er bij deze passages sprake van een destructieve functie.

Het uitgangspunt van deze ondergang is belangrijk in de interpretatie van deze transformatie. De manier waarop Outlantis wordt afgebeeld in het Oera Linda-boek is een negatieve aanvulling op het klassieke Atlantis. Met het uitgebreid weergeven van de ondergang van Outlantis wordt het idee versterkt dat deze ondergang het begin van de geschiedenis van de Friezen markeert. De lezer wordt uitgenodigd om deze negatieve gebeurtenis te interpreteren als een positief feit: de oorsprong van de Friezen. Er is hier geen sprake van een spottende houding ten opzichte van de klassieken, waardoor dit opgevat kan worden als een authenticiteitssignaal van het Oera Linda-boek.

Doordat goddelijke figuren in deze passages weg worden gelaten, is er naast additie, ook sprake van deletie in de passages over de ondergang van Outlantis. Wel worden er daarvoor andere figuren aangehaald, dus er lijkt eerder sprake van substitutie. De naam *ÂTLAND* suggereert ook dat er sprake is van substitutie. De functies van de architekst, het vertellen van verhalen over goddelijke figuren en het verklaren van de wereld, wordt in het Oera Linda-boek niet gehandhaafd. In plaats daarvan lijkt het Oera Linda-boek deze goddelijke figuren te bespotten door ze te vervangen door zeehelden en lelijke burchtmaagden. Hier is daarom sprake van een destructieve houding ten opzichte van de architekst(en). De spottende houding ten opzichte van de goddelijke figuren draagt bij aan het parodiërende karakter van het Oera Linda-boek.

In het Oera Linda-boek wordt de functie van de architekst enigszins gekopieerd. Het vertelt namelijk de geschiedenis van de Friezen en al haar helden. Ook vertelt het de geschiedenis van de Friezen en stelt dat zij het begin van de beschaving markeren. Een verdere uitleg over de wereld blijft het Oera Linda-boek de lezer schuldig.

De Odyssee

1005 jaar nadat Outlantis gezonken is, komen er drie schepen aan op Ameland. Op één daarvan bevindt zich Ulyssus, koning van de Jonsche eilanden. Een priesteres had hem een profetie verteld dat hij koning over alle Kreekeilanden zou worden, als hij een lamp zou krijgen die aangestoken was aan de lamp op Texeland. Ulyssus had hiervoor vele schatten uit Troje meegebracht, die hij aanbood aan de Moeder. De Moeder ging hier niet op in en

Ulyssus trok verder naar Walcheren. Daar bood hij de schatten aan aan Kaat, ook wel Kalipso genoemd. Uiteindelijk kreeg hij van haar de lamp, maar eenmaal op zee verging zijn schip (p. 75, r. 11 – p. 76, r. 12).

Van het gevolg van Ulyssus bleef er een schrijver achter op Ameland. Deze schrijver was geboren in Athenja en een afstammeling van Frya. Hij schreef het Friese volk over Zeekrops en hoe het Athenja in de jaren daarna verging (p. 76, r. 13-21).

Architekst

De *Odyssee* kennen wij als een geschreven dichtwerk, maar het werd in de klassieke tijd mondeling verspreid. Homerus wordt meestal aangeduid als auteur, alhoewel er twijfel over bestaat of hij wel echt heeft bestaan. Homerus was voor de Grieken een soort onderwijzer: hij was een referentiekader voor normen en waarden, zoals de Bijbel dat later voor de christenen werd (Klooster, 2017, p. 22-24).

De *Odyssee* is het reisverhaal van Odysseus. Na de val van Troje was Odysseus op zwerftocht. Hij zwierf toen jaar rond op zee voordat hij terugkeerde naar zijn eiland Ithaka. Onderweg, op het eiland Ogygia, werd hij door de nimf Kalypso gevangengehouden. Zij wilde hem als haar echtgenoot en verborg hem in een grot op het eiland (Homerus, 2017, boek 5; Schwab, 1986, p. 220). Het werk bestaat uit 24 boeken, die veertig dagen uit het laatste jaar van Odysseus' zwerftocht vertellen (Klooster, 2017, p. 27).

Transformaties

De klassieke tekst van de *Odyssee* is te herkennen in de passages die gaan over het personage Ulyssus. Bij de naam van het personage is er volksetymologie toegepast. Over de reis van Ulyssus wordt in het Oera Linda-boek niet veel verteld. Hier is sprake van 'delging' en dus deletie. De inhoud van de *Odyssee* wordt niet compleet overgenomen en er worden erg veel punten uit het verhaal weggelaten. Wel wordt de reis van Odysseus vervormd. De reis van Ulyssus is een queeste. Hij is opzoek naar een lamp die was aangestoken op Texeland. Het verhaal van Odysseus beschrijft de rondzwervingen die hij maakt om thuis te komen. Het verhaal van Ulyssus beschrijft zijn queeste naar de lamp. Hier is sprake van 'uitbreiding' en dus additie. Er wordt in het Oera Linda-boek een nieuw element toegevoegd aan het klassieke verhaal van Odysseus.

Interpretatie

In passages uit het Oera Linda-boek waarbij een intertekstuele relatie met de *Odyssee* te ontdekken valt, is sprake van zowel deletie als substitutie. Deze transformaties laten details en belangrijke elementen uit de architekst weg of vervangen deze door iets anders. Doordat er veel van de architekst weg wordt gelaten, wordt gesuggereerd dat deze niet op historische waarheid berust. De geloofwaardigheid van het Oera Linda-boek wordt hier voor die van de klassieken gesteld. Het Oera Linda-boek zou ouder en authentieker zijn dan de klassieke tekst, die slechts een aftreksel van de Friese tekst zou zijn. Hier is daarom sprake van een destructieve houding ten opzichte van de architekst.

Het weglaten of vervangen van passages uit de architekst kan wijzen op een veronderstelde onechtheid van deze architekst. De architeksten zijn verzonden verhalen en opgesmukte versies van het ‘echte’ verhaal in het Oera Linda-boek. Dit strookt met het idee dat het Oera Linda-boek zichzelf presenteert als de enige juiste geschiedenis. De Friezen zouden zelfs nog voor de Grieken en Romeinen komen en daardoor de grondleggers van de maatschappij zijn. Er zou dan ook geen sprake zijn van het weglaten en vervangen van details.

Hetzelfde geldt voor het toevoegen van de queeste van Ulyssus. Doordat het Oera Linda-boek zichzelf als de enige juiste geschiedenis presenteert, wordt gesuggereerd dat de klassieke versie van de *Odyssee* elementen van het oorspronkelijke verhaal heeft weggelaten. De toevoeging van de queeste van Ulyssus in het Oera Linda-boek zorgt voor een destructieve houding ten opzichte van de architekst. De klassieke architekst wordt hiermee in zekere mate ondergeschikt aan het Oera Linda-boek, want het Oera Linda-boek zou als enige de ‘echte’ geschiedenis vertellen.

Minerva/Athena

In het Oera Linda-boek wordt het ontstaan van de stad Athenja beschreven. Minerva was aangekomen op Attika – zo werd het door de inwoners genoemd – en zag dat de inwoners allemaal geitenhoeders waren. Minerva vroeg of het volk van de Friezen zich daar mocht vestigen, waarna er een burcht nabij de haven gebouwd werd. Op aanraden van Minerva werd deze burcht Athenja genoemd. Dit om te laten zien dat het Friese volk hier als vrienden zijn ontvangen. Toen andere vorsten het volk weg wilden jagen, zorgde Minerva ervoor dat de burcht in steen werd gebouwd (p. 70, r. 6 – p. 71, r. 14).

Een figuur die vaak voorkomt in het Oera Linda-boek is Minerva. Minerva was een burchtmaagd en zij was in oorlog met burchtmaagd Kelta (p. 61, r. 29-30). Minerva was een witte burchtmaagd. Zij stamde af van Frya en had daardoor een blanke huid. Zij heeft als

bijnaam Nyhellenia, Hellenia in het kort, een zinspelning op de nieuwe en heldere raad die Minerva verleende. Minerva was de tweede opvolgster van de Moeder en wilde graag door het volk bemind worden (p. 38, r. 1-2; p. 62, r. 9-14, 21-29).

Minerva heeft een vaan met een herdershond en een nachtuil erop. Ze zegt hierover dat de herder waakt over zijn heer en de kudde en dat de nachtuil waakt over de velden (p. 63, r. 4-10). Eerder in het Oera Linda-boek wordt echter door Minerva een andere betekenis aan de nachtuil gegeven. Ze zegt hier dat de nachtuil haar helpt herinneren dat er een slag mensen over de aarde dwaalt, dat als doel heeft anderen van kennis te beroven (p. 35, r. 1-14).

Door burchtmaagd Kelta, Minerva's tegenstander, wordt Minerva zwart gemaakt. Ze wordt afgeschilderd als een heks, die het gehele volk heeft behekst (p. 64, r. 28-30). Desondanks had Minerva wel veel volgers. Zo stichtte zij in Attika de stad Athenja. Ze noemde de gecreëerde burcht zo, omdat de naam moest uitstralen dat de Friezen hier niet door geweld waren gekomen, maar als vrienden onthaald werden (p. 70, r. 6-29). Minerva werd gezien als vorstin van deze burcht. In de burcht leefden alleen vrije Friezen (p. 71, r. 1-13).

Na haar dood wordt Minerva, Hellenia, verheven tot godin. Ook wilde het volk geen nieuwe Moeder kiezen, omdat niemand zo te vertrouwen was als Minerva. Er was wel wat onenigheid over de benoeming van Minerva tot godin. Zij had namelijk zelf gezegd dat er niemand zo goddelijk of goed zou kunnen zijn als de geest van Wralda (p. 72, r. 7-20).

Architekst

Volgens de klassieke mythologie ontstond de stad Athene door een wedstrijd tussen de godin Athena en de god Poseidon. Beiden wilden de beschermer van de stad zijn, dus Zeus bedacht een wedstrijd. Degene die de stad het nuttigste geschenk zou geven won. Poseidon bracht een paard of de zee Erechtheum (dit is afhankelijk van de datering van de tekst), en Athena gaf de olijfbom, het symbool van de vrede. Athena won en werd de beschermster van de stad. (Parker, 1987).

Kekrops, ook wel Cecrops, was een wezen dat geboren was uit de aarde. Hij was half mens en half slang. Kekrops wordt gezien als de stichter van Athene en de eerste koning van Attica (Historiek, 2023; Ovidius, 2022, Met. II, 552-564; Parker, 1987). Hij stichtte ook de burcht van Athene, tegenwoordig beter bekend als het Akropolis, en zou onpartijdig hebben gekozen in de strijd om Athene tussen Athena en Poseidon (Historiek, 2023).

Minerva is de Romeinse benaming voor de Griekse godin (Pallas) Athena. Athena is de dochter van Zeus en Metis. Zeus hoorde van het orakel dat zijn zoon bij Metis hem zou overtreffen, zoals hij zijn vader had overtroffen. Deze zoon zou geboren worden, nadat Metis

een dochter had gebaard. Om dit te voorkomen, slikte Zeus de zwangere Metis in. Toen haar zwangerschap op zijn einde liep, barstte Athena in volledige wapenuitrusting uit het hoofd van Zeus (Carpenter, 1991, p. 71).

In de klassieke periode wordt zij onder andere op Attische vazen afgebeeld in wapenuitrusting. Zo heeft ze dikwijls een helm op, een speer bij zich, en draagt ze de aegis – het wapenschild – van Zeus met zich mee. Ze wordt vaak weergegeven met een olijfbom, waarmee ze Attica won. Minerva werd ook vaak afgebeeld met een uil, wat haar heilige dier was. Athena is de beschermgodin van de wolbewerkers en de ambachtslieden (Carpenter, 1991, p. 46-47; Eason, 2008, p. 71).

Transformaties

Het ontstaan van Athenja wordt in het Oera Linda-boek beknopt, maar met detail beschreven. In de klassieke mythologie wordt de oorsprong van Athene gezocht in een wedstrijd tussen Athena en Poseidon. Volgens de mythologie in het Oera Linda-boek was van een strijd geen sprake. De godin Minerva kwam in vrede aan op Attika en bouwde daar na goedkeuring van de plaatselijke bevolking een burcht. Er is hier sprake van ‘verwisseling’. De architectst waarnaar verwezen wordt, wordt hier vervangen door een ander verhaal. Dit is een vorm van substitutie. De naam van de stad is wel nagenoeg hetzelfde gebleven. Er is volksetymologie toegepast waarbij de naam van de stad een Friese spelling kreeg.

In klassieke teksten speelt Kekrops een belangrijke rol in de ontstaansgeschiedenis van Athene. In de ontstaansgeschiedenis van Athenja komt hij echter niet voor. Hier zou dus sprake zijn van ‘delging’, deletie. Echter, in passages over de Germanen en na de dood van Ulyssus, wordt er in het Oera Linda-boek geschreven over Zeekrops. Hij wordt met veel details beschreven, meer dan in de klassieke teksten gebeurt. Er is hier sprake van ‘uitbreiding’ en dus additie, evenals ‘verwisseling’, substitutie. Zeekrops wordt uitvoeriger omschreven, waardoor er vormelijke en inhoudelijke toevoegingen op de architectst worden gedaan in het Oera Linda-boek. Tegelijkertijd wordt de weergave van de Griekse Kekrops vervangen door een ander personage. Er is tegelijkertijd dus sprake van substitutie als additie.

In het Oera Linda-boek is Minerva tijdens haar leven een burchtmaagd en dus een mens. Na haar dood wordt zij pas verheven tot godin. In de klassieke mythologie is Minerva/Athena bij haar geboorte al een godin. Minerva wordt in het Oera Linda-boek ook niet omringd door goden, maar door andere burchtmaagden. Hier is sprake van substitutie: de architectst wordt aangepast. Het is een inhoudelijke verandering en volgens het schema van Claes een ‘verdraaiing’.

Burchtmaagd Minerva heeft, net als de godin, een uil aan haar zijde. Ook wordt burchtmaagd Minerva gezien als de stichtster van de stad Athenja, zoals Athena als stichtster en beschermvrouwe van Athene wordt gezien. Waar de uil van de godin Athena wordt gezien als een afspiegeling van haar wijsheid, staat de uil in het Oera Linda-boek symbool voor waker en geheugensteuntje voor Minerva. Hier is sprake van een inhoudelijke toevoeging. Door de extra betekenis die aan de uil wordt toegekend, is er sprake van ‘uitdieping’ en dus additie.

Interpretatie

De passage over de oorsprong van Athene lijkt de klassieke architectst te vervangen. Er wordt een nieuwe kijk gegeven op het ontstaan van de belangrijke stad. Er is sprake van substitutie van de architectst. De functie van de architectst, goddelijke inmenging in de ontstaansgeschiedenis van een stad, wordt in het Oera Linda-boek bevestigd doordat de ontstaansgeschiedenis van Athenja aanwezig is in de tekst en een belangrijke rol heeft. Doordat de functie van de architectst bevestigd wordt, is hier sprake van een constructieve functie.

Dat er sprake is van een constructieve functie is opmerkelijk. Het Oera Linda-boek werd door onder andere Murk De Jong en Goffe Jensma bestempeld als een parodie. Hierbij wordt een destructieve functie verwacht in plaats van een constructieve functie. Toch wordt hier de functie van de architectst ondersteund. De ontstaansgeschiedenis van Athenja is belangrijk voor de auteur, die hier niet spot met de klassieken zoals dat in een parodie gebeurt. De ontstaansgeschiedenis van Athenja is een belangrijk onderdeel van de geschiedenis van de Friezen, hoewel het een aantal jaren na het ontstaan weer ten onder gaat. Wellicht dat het ontstaan van Athenja het begin van de gevestigde beschaving in de klassieke wereld markeert en de auteur van het Oera Linda-boek hiermee duidelijk wil maken dat de Friezen hier een groot aandeel in gehad hebben. De geschiedenis van Athenja is niet zozeer parodiërend, maar geeft een andere interpretatie van de geschiedenis zoals wij die kennen.

Wanneer we de aanwezigheid van Kekrops/Zeekrops in de ontstaansgeschiedenis van de stad bekijken, is er sprake van deletie. Maar, Zeekrops komt in andere passages in het Oera Linda-boek juist uitvoeriger aan bod. Er is door deze toevoegingen sprake van additie, maar omdat de architectst niet gevolgd wordt, maar wordt vervangen, is er ook sprake van substitutie. Er is een destructieve houding ten opzichte van de architectst.

Door de belangrijke rol van Zeekrops in de stichting van Athenja achterwege te laten, lijkt het alsof de auteur van het Oera Linda-boek dit personage zó onbelangrijk vond, dat hij

deze maar weg heeft gelaten. Het is waarschijnlijker dat de belangrijke functie van dit figuur is weggelaten in het Oera Linda-boek omdat het niet zo bekend was in de negentiende eeuw.

De passages over Minerva bevatten zowel elementen die de architectst vervangen, als dingen eraan toevoegen. Er is sprake van substitutie en additie. Beide transformaties hebben over het algemeen een positieve connotatie ten opzichte van de architectst. De functie van Minerva, als stichtster van de stad en beschermvrouwe, wordt in het Oera Linda-boek gehandhaafd. Doordat deze functie van de architectst ondersteund wordt, is er sprake van een constructieve functie van het Oera Linda-boek. Dit draagt bij aan de authenticiteit van het Oera Linda-boek.

Andere goden

In het Oera Linda-boek is de volksmoeder erg belangrijk. Festa was 49 jaar geleden door Frya aangesteld als de eerste volksmoeder. Zij zou de lamp ontsteken in het bijzijn van het volk. Frya gaf Festa daarnaast de opdracht de geschiedenissen van de Friezen op te schrijven, zoals Frya dat eerder niet zelf kon doen. Dankzij Festa bestaan deze geschiedenissen nog vandaag de dag (p. 6, r. 1-11).

Neptunus is een andere god die vaak voorkomt in het Oera Linda-boek. Hij is de neef van de oude zeekoning Sterik, die woont aan de Oudegouwemond. Neef Theunis, zoals Neptunus ook wel genoemd wordt, was de koning van de Zeekampriërs (p. 53, r. 15-29). Theunis wilde met zijn schepen naar huis, maar daarvoor wilde hij aanmeren in Dene Marken en Vlieland. Dit kon echter niet, want dat mocht niet van de Moeder. Daarom ging hij 's nachts met zijn mannen op rooftocht en voeren zij overdag. Theunis voer langs de kusten, door de poort van de Middellandse Zee. Hij wilde ergens aanmeren, maar werd overal geweerd omdat zijn gevolg eruitzag als rovers. Uiteindelijk meerde Theunis met zijn gevolg aan aan de Fenicische kust, waar ze de Thyrisburcht bouwden. Theunis werd koning en hij vergaarde een enorme schat, waarmee ze het Vliemeer binnen vielen (p. 56, r. 27 – p. 60, r. 12).

In Godesburcht was er een burchtmaagd genaamd Katerinne, ook wel Kaat genoemd. Zij was trots en vroeg daarom niets aan de Moeder. Het volk was het hier niet mee eens, dus zonden zij zelf een bericht naar de Moeder (p. 52, r. 32 – p. 53, r. 12). Kaat haar onderlip stak uit en daarom werd zij in de wandelgangen ook wel Kalipso genoemd (p. 76, r. 1-5). Omdat Kaat zich niet wilde verantwoorden tegenover de Moeder en het volk, heeft zij zich overboord geworpen en is verdronken (p. 55, r. 5-11).

Architekst

De Griekse godin Hestia is de beschermgodin van de huiselijke haard. Zij was kalm en vriendelijk, gastvrij en huiselijk. Ze leidde een ongehuwd bestaan. Ze draagt meestal een eenvoudig gewaad en draagt vaak een vlam bij zich. Ze wordt dikwijls afgebeeld op een houten troon, op een kussen van wol. In de Romeinse cultuur heette deze godin Vesta. De Vestaalse Maagden waren aan haar eredienst gewijd. Zij hadden als taak om ongehuwd te blijven en ervoor te zorgen dat Vesta's vlam nooit doofde. Zij waren dus ook de hoedsters van het heilige vuur (Fry, 2017).

Poseidon is de Griekse god van de zeeën en oceanen. Hij was loyaal aan Zeus en dankbaar, maar ook ook driftig, onstuimig, grillig, en wreed. Poseidon draagt zijn drietand, een machtig wapen gemaakt door de Cyclopen, altijd bij zich. Met deze drietand kan Poseidon het water beheersen, maar ook aardbevingen opwekken. In de Romeinse cultuur heette deze god Neptunus (Fry, 2017).

Transformaties

De naam van de volksmoeder Festa lijkt erg op die van de Romeinse godin Vesta. De enige overeenkomst die Festa en Vesta, ook wel Hestia in de Griekse cultuur, hebben is de vlam die zij bij zich dragen. In het Oera Linda-boek komen de eigenschappen van de godin niet terug in de volksmoeder. Er is hier sprake van 'delging' en dus deletie. Inhoudelijke, en tegelijkertijd vormelijke, elementen van de klassieke mythologie worden weggelaten in de vertelling in het Oera Linda-boek.

Het personage Neptunus, Neef Theunis, is in het Oera Linda-boek een zeeheld en -koning. Dit komt overeen met de Romeinse god Neptunus, Poseidon in de Griekse mythologie, die heerste over de zeeën en oceanen. Beide figuren heersten over water. Poseidon had naast zijn heerschappij allerlei natuurlijke krachten, Neef Theunis heeft die niet. Ook wordt Neef Theunis tijdens zijn tocht op veel plekken de toegang geweigerd. Hij was daarom gedwongen om rond te dwalen en te roven. Het Oera Linda-boek lijkt hier de draak te steken met de klassieke god. Er is hier dan ook sprake van 'verdraaiing', substitutie. De naam van de klassieke god wordt hier spottend gebruikt. De herleiding van de naam Neptunus tot Neef Theunis is lachwekkend. Het is moeilijk voor te stellen dat de negentiende-eeuwse lezers van het Oera Linda-boek deze parodie niet hebben opgemerkt.

Het personage Kalipso wordt in het Oera Linda-boek veel uitvoeriger beschreven dan in de klassieke mythe over de nimf Kalypso. Hier lijkt dus sprake van 'uitbreiding', additie. Tegelijkertijd is er ook sprake van 'verdraaiing', substitutie. Kaat is namelijk niet moeders

mooiste en nogal trots. Zij wordt gespiegeld aan de nimf, die in de mythologie een halfgodin is. Hier wordt de architectst dus verdraaid.

Interpretatie

Rondom het personage Festa worden verschillende elementen uit de architectst achterwege gelaten. Er is sprake van deletie. Doordat de eigenschappen van de godin niet voorkomen in het Oera Linda-boek, wordt de functie van de architectst niet gehanteerd. Er is sprake van een deconstructieve houding. Ook het feit dat het Oera Linda-boek de draak lijkt te steken met de god Poseidon draagt bij aan deze deconstructieve houding. Dit wordt gerealiseerd door middel van substitutie. Het spottende gebruik van de naam Neef Theunis in combinatie met de afbeelding van Neef Theunis als een mislukkeling, dragen bij aan deze deconstructieve houding. Het Oera Linda-boek wordt gepresenteerd als de échte waarheid en is ouder dan de klassieken. De Grieken zouden het in hun verhalen mis hebben.

Het negatief neerzetten van het personage Kaat ondersteunt de architectst juist wel. Door het personage negatiever neer te zetten dan in de klassieke mythologie gedaan wordt, aan de hand van substitutie, wordt de functie van de architectst bevestigd. De nimf Kalypso houdt Odysseus gevangen op een eiland en is daarom ongewenst. Het personage Kaat wordt ook omschreven als ongewenst. De negatieve connotatie wordt door de auteur van het Oera Linda-boek vergroot. Hier is dus sprake van een constructieve functie.

Het negatief neerzetten van Kaat komt overeen met de manier waarop Neef Theunis wordt weergegeven in het Oera Linda-boek. Hoewel de weergave van het personage Kaat bijdraagt aan een constructieve functie, is er in het geheel juist sprake van een destructieve functie. De negatieve weergave van zowel Kaat als Neef Theunis gaan spottend om met de klassieke tekst. Beiden gaan zij van godheden in de klassieke teksten, naar lelijke mislukkelingen in het Oera Linda-boek. Deze spottende houding draagt bij aan het parodiërende karakter van het Oera Linda-boek.

5. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gekeken naar intertekstuele transformaties die verwijzen naar de klassieken. Aan deze transformaties is vervolgens een constructieve of destructieve functie toegekend. Aan de hand van deze functies is een interpretatie gegeven over de authenticiteit of het parodiërende karakter van het Oera Linda-boek. Jensma bespreekt in zijn onderzoek naar intertekstualiteit slechts terloops de aanwezigheid van de *Odyssee* in het Oera Linda-

boek, terwijl er veel meer intertekstemen naar de klassieken te vinden zijn in de Friese tekst. Dit onderzoek borduurt voort op het onderzoek van Goffe Jensma.

In dit bachelorwerkstuk is er gekeken naar de manier waarop er in het Oera Linda-boek wordt omgegaan met intertekstualiteit die verwijst naar de klassieken en wat dat betekende voor de lezer van toen. Uit de analyse blijkt dat het Oera Linda-boek zowel constructieve als destructieve intertekstuele transformaties bevat. De destructieve intertekstuele transformaties dragen bij aan de weergave van het Oera Linda-boek als een authentieke tekst. Door afbreuk te doen aan de klassieke teksten en hun functie onderuit te halen, doet de auteur van het Oera Linda-boek een poging om de echtheid van zijn tekst te benadrukken. De constructieve intertekstuele transformaties, die de architect juist ondersteunen, dragen ook bij aan de weergave van het Oera Linda-boek als authentieke tekst. Hoewel hier de functie van de architect ondersteund wordt, zorgt deze ondersteuning voor een negatieve connotatie, die op zijn beurt bijdraagt aan de parodiëring van de architect.

Slechts enkele intertekstemen in het Oera Linda-boek hebben een constructieve functie. Zo wordt met de weergave van de ontstaansgeschiedenis van Athenja de functie van de klassieke architect ondersteund. Ook in de weergave van Vesta is een constructieve houding ten opzichte van de klassieke teksten te vinden. Beide transformaties dragen bij aan de manier waarop het Oera Linda-boek zichzelf presenteert als authentieke tekst.

Over het algemeen hebben de intertekstemen in het Oera Linda-boek echter een deconstructieve functie. Door de intertekstemen op een destructieve manier te implementeren in de tekst, wordt er op een spottende manier omgegaan met de klassieken. De Friese ‘Oudheid’ wordt op een geperverteerde wijze vergeleken met Friese ontstaansmythes. De Griekse beschaving wordt hier belachelijk gemaakt. De oorsprong van de maatschappij zou voortkomen uit de Friese beschaving en de Griekse beschaving zou hier slechts een namaaksel van zijn.

Uit de intertekstuele analyse blijkt ook dat verschillende transformaties spottend omgaan met de architect. Zo worden een aantal klassieke goden in het Oera Linda-boek veranderd in zeehelden en burchtmaagden en krijgt de Romeinse god de nieuwe naam Neef Theunis. De spottende omgang met de architect draagt bij aan het idee dat het Oera Linda-boek een parodiërende functie had en heeft.

Door een spottende houding aan te nemen ten opzichte van de klassieken, wordt de lezer uitgenodigd om de oorsprong van de Friezen, zoals deze wordt verteld in het Oera Linda-boek, aan te nemen als de waarheid. De spottende houding ten opzichte van goddelijke figuren draagt daarentegen juist bij aan het parodiërende karakter van het Oera Linda-boek.

Veel elementen uit de klassieke architeksten zijn niet overgenomen in het Oera Linda-boek. Hierdoor worden de klassieken afgeschilderd als verzinsels en zou alleen het Oera Linda-boek ‘echte’ verhaal vertellen. De Friezen zijn de grondleggers van de maatschappij en de klassieken borduren hierop voort. Dit alles draagt bij aan het parodiërende karakter van de Friese tekst. Op grond van deze intertekstuele analyse is dan ook vast te stellen dat het Oera Linda-boek een parodie is. Het is hoogstwaarschijnlijk dat de negentiende-eeuwse lezer begreep dat er gespot werd met de klassieken.

Wel zijn er een aantal beperkingen in dit onderzoek. In dit bachelorwerkstuk is namelijk enkel gekeken naar de manier waarop er in het Oera Linda-boek wordt omgegaan met intertekstualiteit die verwijst naar de klassieken. Om tot een vollediger antwoord te komen zullen er ook andere intertekstemen bekeken moeten worden. Zo is er volgens Goffe Jensma bijvoorbeeld ook intertekstualiteit naar een corpus teksten uit de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw te ontdekken in het Oera Linda-boek (Jensma, 2004, p. 78-83). Door meerdere intertekstemen die naar verschillende architeksten verwijzen te bekijken, kan er een conclusie getrokken worden die vollediger is. Voor vervolgonderzoek is het relevant om het gehele Oera Linda-boek te onderzoeken op intertekstualiteit, in plaats van slechts twee passages, waartoe dit bachelorwerkstuk beperkt was.

Daarnaast is het niet mogelijk om de auteursintentie met zekerheid te bepalen. Het is dan ook niet mogelijk om met complete zekerheid te zeggen of de auteur van het Oera Linda-boek de bedoeling had een parodiërende tekst te schrijven. Voor vervolgonderzoek is het dan ook belangrijk om hier rekening mee te houden.

Literatuuropgave

- Barthes, R. (2004). De dood van de Auteur. In R. Hofstede, & J. Pieters (Reds.), *Het werkelijkheidseffect* (p. 113-123). Groningen: Historische uitgeverij.
- Bloom, H. (1997). *The Anxiety of Influence. A Theory of Poetry*. New York: Oxford University Press.
- Carpenter, T. H. (1991). *Art and Myth in Ancient Greece. A handbook*. New York: Thames & Hudson Inc..
- Claes, P. (2011). *Echo's echo's. De kunst van de allusie*. Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.
- De Pourcq, M., & De Strycker, C. (2013). Geschiedenis van de moderne intertekstualiteitstheorie: opvattingen, denkers en concepten. In: Y. van Dijk, M. De Pourcq, & C. De Strycker (Reds.), *Draden in het donker. Intertekstualiteit in theorie en praktijk* (p. 15-59). Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.
- De Strycker, C. (2013). Harold Bloom & 'dichter liefde' van Ramsey Nasr. In: Y. van Dijk, M. De Pourcq, & C. De Strycker (Reds.), *Draden in het donker. Intertekstualiteit in theorie en praktijk* (p. 101-116). Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.
- Eason, C. (2008). Fabulous Birds and Other Winged Creatures. *Fabulous Creatures, Mythical Monsters, and Animal Power Symbols: A Handbook* (p. 51-80). Westport: Greenwood Publishing Group.
- Fry, S. (2017). De Derde Orde. *Mythos. De Griekse mythen herverteld* (p. 71-121). Amsterdam: Thomas Rap.
- Genette, G. (1982). *Palimpsestes. La littérature au second degré*. Parijs: Seuil.
- Grootaers, J. (1954). *Maskerade der Muze. Vervalsing, namaak en letterdiefstal in eigen en vreemde letterkunde*. Amsterdam: G. J. A. Ruys Uitgeversmaatschappij N.V.
- Historiek (2023, 29 maart). *Kekrops – Mythische koning van Attica*. Geraadpleegd op 27 april 2023, van <https://historiek.net/kekrops-mythische-koning-attica/155320/>
- Homerus (2017) *The Odyssey*. (A.T. Murray, Vert.). The Theoi Classical Texts Library. Geraadpleegd op 24 mei 2023, van <https://www.theoi.com/Text/HomerOdyssey1.html>
- Jensma, G. (2004). *De Gemaskerde God. François HaverSchmidt en het Oera Linda-boek*. Zutphen: Walburg Pers.

- Jensma, G. (2006). *Het Oera Linda-boek. Facsimile – Transcriptie – Vertaling*. Hilversum: Verloren.
- Klooster, J. (2017). *Klassieke literatuur*. Amsterdam: Amsterdam University Press B.V..
- Korsten, F-W. (2013). De ervaring van intertekstualiteit. In: Y. van Dijk, M. De Pourcq, & C. De Strycker (Reds.), *Draden in het donker. Intertekstualiteit in theorie en praktijk* (p. 307-323). Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.
- Kristeva, J. (1969). Le mot, le dialogue et le roman. *Semeiotike. Recherches pour une sémanalyse* (p. 82-112). Parijs: Seuil.
- Ovidius (2022). *Metamorfosen*. (B. Bijnsdorp, Vert.). Ben Bijnsdorp. Geraadpleegd op 23 april 2023, van <https://benbijnsdorp.nl/ovidius.html> (Originele bron gepubliceerd in 8 na Chr.).
- Parker, R. (1987). Myths of Early Athens. In: J. Bremmer (Red.), *Interpretations of Greek Mythology* (p. 187-214). Londen: Routledge.
- Pfister, M. (1985). Konzepte der Intertextualität. In: U. Broich, & M. Pfister (Reds.), *Intertextualität. Formen, Funktion, anglistische Fallstudien* (p. 1-30). Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Pint, K. (2013). Roland Barthes & ‘Een terugkeer’ van Erik Spinoy. In: Y. van Dijk, M. De Pourcq, & C. De Strycker (Reds.), *Draden in het donker. Intertekstualiteit in theorie en praktijk* (p. 81-99). Nijmegen: Uitgeverij Vantilt.
- Plato (2011). Timaios. *Platoon Verzameld Werk – deel 4*. Amsterdam: Stichting Ars Floreat.
- Riffaterre, M. (1979). *La Production du texte*. Parijs: Seuil.
- Schwab, G. (1986). Griekse mythen en sagen. In G. Schwab (Reds.), *Griekse en Romeinse sagen, mythen en verhalen* (p. 5-265). TrendBoek BV.